

Balys Sruoga, *Dievų miškas*

XXIX

Tas gyvatė Fritz Selonke

Fritz Selonke - vokietis, kilęs iš Gdansko. Kokių 35-40 metų, vidutinio ūgio, labai gerai subudavotas vyrukas, pasižymėjęs didele fizine jėga. Pagal išmoktą amatą jis buvo mėsaininkas. Pagal pašaukimą jis buvo *Fassadenkletterer* - mokėjo sienomis kaip musia laiptoti. Į kokį trečią ketvirtą mūro aukštą bežiūrint be jokių laiptų užsirepečkindavo. Pagal specialybę jis buvo bankų kasų plėšikas.

Jo paties pasakojimu, mažiausias jo uždarbis buvę aštuoni tūkstančiai markių, didžiausias - devynios dešimtys tūkstančių. Selonke dirbdavęs visuomet vienas, bet į lagerį patekęs per jį išdavusias mergas, - neištikimas jis jom buvęs.

Išvykus Lėmanui galvelės guldyti už Trečiąją reichą, Selonke pasiliko vienas lagerio seniūnas. Nors lageris kasdien augo, pilnėjo it prūsas prie alaus boso, kasdien plėtės ir turtėjo, Selonke išsiversdavo vienas. Jokių pagalbininkų jam nereikėjo.

Žvalus, nusipenėjęs, retai kada kaip reikiant išsipagiriojęs, po lagerį su šunimi vilku ir su bizūnu, iš vielų nupintu, besivalkiojęs, atrodė kaip argentinieško žirgyno komendantas.

Vaikščiojo po lagerį vis stypinėdamas, it žirgelis bitinėlis, nuo rūtelių vainikėlio prakutęs. Lyg tarytum menkas kišenvagis jis būtų buvęs - lyg ant pirštų galų dybčiojęs. Bet kišenvagis jis nebuvo. Jis buvo plataus masto galvažudys, tiktai mada jo tokia buvo taip vaikščioti: vis skersas, skersas... O prisėlinęs, būdavo, žybt! bizūnu per tave išilgai, - iš karto žinai, su kuo turi reikalą.

Labai gudrus jis buvo, suktas ir klastingas. Bet jeigu, būdavo, jis pasakys: „*Gaunerwort* - žuliko žodis - šventa!“ - jis jį visuomet išlaikys. *Gaunerwortu* gali pasitikėti bet kuriuo atveju.

Baisiai jis buvo ambicingas. 1944 metų rudenio jis buvo įsitaisęs organizuoti bokso rungtynes iš kalinių tarpo. Atsirasdavo ir tokių, kurie savo tarpe pasimušti norėjo. Buvo lageryje ir buvusių boksininkų, mėgėjų ir profesionalų. Rungtynėse dalyvaudavo ir pats Selonkė. Apie bokšą, apie jo techniką jis neturėjo jokio supratimo, - pasitikėjo tiktai savo fizine jėga ir seniūno titulu. Atsirasdavo vienas kitas bokso meisteris, kuris imdavo ir sukuldavo Selonkei snukį. Selonkė tuomet baisiai įsižeisdavo: kaipgi tai galima esą pačiam seniūnui snukį gurinti!

Rungtynėm pasibaigus, Selonkė griebdavo savo bizūną ir, dėl ko nors oficialiai prikibęs, imdavo tokį akiplėšą boksininką šutinti: tegu kitą kartą žinos, su kuo turi reikalą ir kad reikia

kiekviena valdžia tinkamai gerbti.

1943 metų kovo mėnesį ir patį Selonkę ištiko nelaimė. Ir jį kartu su trisdešimt kitų vokiškų galvažudžių išvežė į Buchenvaldą, - į tą pačią prakeiktą SS mokyklą, iš kurios tenka stačiai į frontą keliauti, - kuri jau Arno Lėmaną buvo prarijusi.

Selonkei išvykus, lagerio seniūnu lyg tarytum per kažkokį nesusipratimą buvo paskirtas H a n s S a e n g e r. Dėl to paskyrimo visas lageris plačiai išsižiojo: čia jau ne prieš gera. Ar tiktai kartais koks komendantas šuva nenudvėsė, kad Saengerį seniūnu paskyrė?!

Saengeris, Karaliaučiaus pirklys juvelyras, pardavinėjęs laikrodžius, auksą ir briliantus, buvo visiškai ramus žmogelis. Ilgesnį laiką buvo jisai šreiberis pas Vacelį Kozlovskį, vėliau buvo pasidaręs blokavas, - juo joks kalinys negalėjo nusiskųsti. Paimdamas lagerio seniūno pareigas, jis atsisakė būti budelis, - ir ši jo sąlyga buvo priimta. Budeliauti sutiko tuomet savanoriškai Vacius Kozlovskis.

Saengeriui pradėjus seniūninkauti, lageris per vieną dieną pasikeitė. Kieme nebesigirdėti jokių muštynių. Nebėra sužeistų. Niekas neberėkia. Gyvena sau žmonės, tarytum čia nė vieno galvažudžio nebebūtų likę. Visa eina tvarkingai, darniai.

Šitokios padėties Arno Chemnitzas ilgai pakęsti negalėjo. Po trijų savaičių paskyrė jisai antrąjį seniūną, padūkusį tirolietį Toni Fabro, pagal išvaizdą - čigono vaiką.

Toni Fabro, pasidaręs lagerio seniūnu, išsitiesė visa nugara, Isterikas, cinikas, melagis ir šiaip išglušėlis, nutarė jisai, kad, šuniškai pasitarnaudamas valdžiai, jis gali kartais iš lagerio išsivaduoti. Ėmė šuniškai stengtis. Pasidarė pats begėdiškiausias

valdžios šnipas lageryje. Visur landžiojo, šniaukštė, uostė, provokavo, palangėmis tupinėjo.

Tuo tarpu grįžo iš Buchenvaldo patsai Selonkė. Pasirodė, kad jo praeitis buvo tokia puošni, tokia turtinga įvykiais, tiek jis visokių bylų buvo turėjęs, kad net SS oficialiai galvažudžių komandai jis pasirodė esąs per didelis razbaininkas, - dėl jo bylų ir bausmių skaičiaus į tą mokyklėlę jo net nepriėmė.

Sužinojęs tokį liūdną savo mielo bičiulio likimą, Chemnitzas pasirūpino jį gražinti atgal į mūsų lagerį.

Selonkė grįžo labai pasikeitęs. Ir apie Buchenvaldo lagerį jis pasakojo klaikius daiktus, - šiuo metu mudu su juo buvome geri bičiuliai. Jis man kartais net cigaretę duodavo. Ne taip - pačiam iš jo sunkaus sidabrinio portsigaro pasiimti. Ne. Jis pats cigaretę iš portsigaro išimdavo ir numesdavo po kojų man ant žemės, aš tuoj pašokdavau, pasiimdavau cigaretę ir pasirūpindavau uždegti jo rūkalą, - mudviejų bičiulystė jau buvo pasiekusi tokio aukšto laipsnio! Jis man ir pasakojo baisius daiktus apie Buchenvaldą.

Esą visa Buchenvaldo valdžia besirandanti ne žaliųjų, kaip pas mus, kriminalistų, bet raudonųjų, politinių kalinių, rankose. O raudonieji visi visuomet esą perdėm niekšai. Nuo jų žaliesiems stačiai gyventi nebegalima. Jeigu, sako jisai, koks žaliukas kokiam raudonajam ką nors, pavyzdžiui, dėl juoko nukniaukė ar snukin užvažiavo, tai tučtuoju toksai žaliukas gaunąs pranešimą: jei savo pokštą dar kartą pakartos, būsi nubaustas. Pasikartojus pokštui, esą žaliukas gauną antrą raštą: mirk per tris dienas, - jei numirti pats nesugebėsi, bus tau parūpinta pagalba. Ir mirdavę esą tenai žaliukai

kaip musios, - vis tai buvęs prakeiktųjų raudonųjų darbas. Žaliukam Buchenvalde buvusi tikra katorga... Ten jokios kalinių vienybės nebuvo: žaliukai - sau, raudonieji - sau. Kas kita esą Stutthofe, kur esanti ir kalinių vienybė, ir teisinga žaliųjų valdžia!

Pakeliui matė jisai, kaip amerikiečiai vidudienį Berlyną bombina.

- *Gaunerivort!* - kalbėjo Selonkė. - Vokiečiai karą jau prakišo, amerikiečiai bombina *totsicher* - mirtinai tiksliai. Selonkė grįžo labai sublogęs, sunykęs. Prislėgė jį ir įsitikinimas, kad vokiečiai karą prakišo: ir jam, kaip valdžios žmogui, jam gali tekti paskui atsakyti... Buvo ko susirūpinti!